

# UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 12.

V Ljubljani, 15. junija 1886. l.

XXVI. leto.

## Vzajemnost vzgoje in zdravstva.

Fr. Gabršek.

Človek se rodi na svet slab in brez zavesti svojega življenja. Moral bi kmalu preminuti, ko bi ga v svoje varstvo ne vzeli roditelji ali njih namestniki. Le-ti pa skrbé zanj v telesnem, npravstvenem in umstvenem obziru. A njih moči največkrat ne zadostujejo, da bi ga mogli sami povoljno nadalje vzrejati in vzgojevati, zato jim priskočijo na pomoč drugi činitelji, ki potem nadomeščajo njih delo in njih pomanjkljivosti. Taki činitelji so zlasti vzgojitelji in zdravniki. Prvi skrbé pred vsem za npravstveno in umstveno razvijanje, zadnji pa za njegov telesni blagor, če ravno imajo tudi vzgojitelji ozirati se na telesni razvoj otroški. Vender je mnogo slučajev, da vzgojitelj sam ne more povoljno rešiti telesne vzgoje in to tedaj, kadar se prikažejo na telesu take bolezni, katere zahtevajo posebnega znanstva pri njih odstranjenji. Tedaj vzame človeka v svoje varstvo zdravnik, kateri torej podpira ali nadaljuje vzgojiteljevo prizadevanje. Oba činitelja sta za blagodejni razvoj človeške prirode velike važnosti, oba se pečata z istim predmetom, torej mora biti med njimi nekaka vzajemnost. Ako opazujemo otroka od prvega dne njegovega življenja, vidimo, da se le polagoma razvija. Od dne do dne postaja čvrsteji in s tem popolnejši. S prva zavisí še povsem od svojih čutnih nagibov in poželenj, ne pozná še sveta, niti svoje okolice, vodi ga le čutnost, in neznani so mu vsi plemenitejši nagibi. Polagoma pa se zavéda svojega bitja, začnè se ogledovati izven sebe, vidi razne predmete ter jih izpoznava. Čutni nagon se umika npravstvenim nagibom, izurijo se telesne in npravstvene sile. Življenje takega otroka je popolnem priprosto, ter je kaj lahko zadostiti njegovim potrebam. V tem stanji se razvija otrok še neprisiljeno.

Ko bi ga pustili v tem samosvojem razvijanju, dosegel bi sicer tudi neko stopinjo omike, vsaj ono, na kateri se nahaja navod, h kateremu se prišteva. A najbrže bi bila ta stopinja zeló nizka, kajti znano je, da se razvija otrok tem popolnejše, čim višjo stopinjo je národ že dosegel. Iz tega se vidi, da se izobražba pojedincev naslanja na pridobitve svojih prednikov, ker moremo si okoristiti le to, kar so si že drugi pred nami dobrega prisvojili. Vpliv izobražene, izkušene starosti dejstvuje tudi na nas, naša večja ali manjša vsprejemljivost za dušne in telesne jakosti zavisí v nekaki meri od naših izobraževaljev. To vplivanje je osnovano po določenem načrtu ter ima svojo določeno svrhu; iz tega pa sledí potreba onega, kar imenujemo vzgojo. Prava vzgoja mogoča je še le tedaj, ko je národ prestopil najnižjo stopinjo svoje omike. Na tej podlogi se izobražuje pojedinec ter doseže stavljeno mu nalogo življenja ali popolnem, ali le na pol;

večkrat pa je tudi ne doseže, in tu se vprašujemo po vzrokih tej prikazni. Ako jih najdemo, izboljšamo prejšnja sredstva, katere leže ali v vzgojiteljih samih, ali pa v vnanjih okolnostih. Pri umstveni in npravstveni vzgoji bode mogel le vzgojitelj pravo pogoditi, ker le on najbolje pozna vsa vzgojna sredstva; pri telesni vzgoji zatekati se nam je pa k zdravniku, kateri predstavlja torej nekako izboljševalno napravo vzgojnega delovanja. Ta činitelj se potem soudeležuje pri rešitvi vzgojne naloge človeškega rodu. Ker oba, vzgojitelj in zdravnik, delujeta na to, da bi se človeštvo izboljšalo, mora pač zdravnik o svoji posebni izkušnji sestajati se z vzgojiteljem če prav ne v vseh, vendar pa v tem ali onem splošnem pravilu.

Primerjaje oboje delovanje, najdemo v prvi vrsti, da dejstvujeta oba z določeno namero. Ta namera je vzgojitelju bistveni del, brez te nehal bi biti to, kar je. Tudi zdravniku ne more biti enakoveljavno, pomnožujejo li rod bedneži, nebogljeni in sploh bolniki, in to še prosto in nemoteno. S tem pomnoževala bi se le beda in revščina, povečevala pa bi se tudi telesna slabost človeškega telesa, ker z vsakim rodom nastalo bi več slabotnežev, in fizična sila národa prišla bi s časom pod nič. Sploh pa bi zadostovalo le malo ugodnih razmer, in obstoječe okolnosti človeškega telesa k raznim boleznim mogle bi se razviti v občno škodljive posebnosti. S tem bi trpeli pojedinci in rodovi tem večjo škodo, ker bi te slabosti ovirale vsakojaki razvoj človeških sil, in človek bi v svojem teženji po dobrem, pravem in lepem obstal na polu pota. Tako nagibanje človeškega telesa k raznim hibam prouzročuje potrebo, da se s pozitivnimi sredstvi zaprečijo zli učinki vseh pojavljajočih se slabosti. Taka sredstva merijo tudi na to, da se že v kali zaduše sklonosti človeškega telesa k slabim pojavom, in še le, če je to že zamujeno, skuša se odstraniti slabe učinke ter pojavom označiti pravo ali vsaj boljšo pot. Zato ravno namerja zdravnik, da izboljšuje fizične bolnike, vzgoja pa dela taisto na moraličnih razuzdancih, oba činitelja pa delujeta ali neposrednje, ali vsaj posrednje. Zdravnik zdravi bolnike ali domá, ali po bolnicah, hiralnicah in blaznicah, vsacega pa skuša z nova pridobiti za človeško družbo.

Vzajemnost vzgojiteljevega in zdravnikovega delovanja kaže se tudi v določenem načrtu, po katerem se oba ravna. Brez tega načrta vzgojitelj ne bi mogel pohajati od lažjega k težjemu, od prostega k sestavnejšemu; brez tega tudi ne bi mogel izpoznati notranjščine otrokove, po kateri jedino le more prikrojiti svoja izboljševalna sredstva. Ves pouk in vsa vzgoja naslanja se v veliki meri na individualnost otrok; tej se mora prilagoditi vsako postopanje. Isto tako postopa zdravjeslovje po določenem načrtu. Zdravnik pride in najprvo preišče stanje bolnikovo, jednako vzgojitelju, kateri mora pred vsem poznati posebnosti učenceve. Oba imata vedno isti smoter pred očmi, namreč človeku pripomoči do boljšega stanja. Kakor pa niso vsi otroci jednake nravi, isto tako je telesno svojstvo vsacega bolnika drugačno. Zato si oba napravita na podlogi najdenih podatkov določen načrt, katerega se jima je pri nadaljnjem postopanju držati. To je neobhodno potrebno, kajti pri raznih boleznih je upotrebjevati raznolična sredstva. Vrhu tega učinkuje vsaka bolezen tudi na druge dele telesa, to pa vsled tega, ker je človek živ organizem, združen v celoto po raznih med seboj tesno zvezanih organih, ki imajo svoje središče in svoj določen delokrog, odvisen od središča.

Zdravnik ne namerja vedno, da bi že precej s prva ozdravil kako zlo ali da bi takoj pri prvem poskusu odstranil vnanje znake bolezni. Njegova prva skrb je ta, da najde stališče ali vir bolezni in da se natanko seznanj z boleznijo. Zdravljenje brez načrta zakrivilo bi podaljšanje bolezni ali pa polovičarsko izboljšanje; moglo pa bi doseči tudi nasprotno uspehe.

(Konec prih.)